

ONDERNEMING EN CONSUMENT

Mr. R. (Roelien) van Neck¹

Nadere uitleg over uitzondering op herroepingsrecht bij volgens specificaties van de consument vervaardigde goederen

2020-0137

In mei 2020² heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie (hierna: Europees Hof) nadere uitleg gegeven over een van de uitzonderingen op het recht van herroeping van op afstand of buiten de verkooppriimte gesloten overeenkomsten, namelijk de uitzondering die geldt wanneer sprake is van de levering van volgens specificaties van de consument vervaardigde goederen, of goederen die duidelijk voor een specifieke persoon bestemd zijn. Het betrof in dit geval een overeenkomst tussen een architect en twee consumenten op grond waarvan de architect het ontwerp van een nieuw te bouwen eengezinswoning moest opstellen. Volgens het Europees Hof valt deze overeenkomst niet onder één van de uitgezonderde categorieën overeenkomsten waarvoor geen herroepingsrecht geldt. De betreffende consumenten konden dus een beroep doen op het herroepingsrecht.

In dit artikel wordt eerst kort een toelichting gegeven op de uitzonderingen op het herroepingsrecht. Vervolgens wordt het desbetreffende arrest besproken.

Wettelijk kader

Bij overeenkomsten gesloten op afstand of buiten de verkooppriimte hebben consumenten in de regel een herroepingsrecht van veertien dagen (art. 6: 230o BW). Een aantal categorieën overeenkomsten is hiervan echter uitgesloten: daarvoor geldt geen herroepingsrecht (art. 6: 230p BW). Zo geldt geen herroepingsrecht bij een overeenkomst waarbij de prijs van de zaken of diensten gebonden is aan schommelingen op de financiële markten waarop de handelaar geen invloed heeft en die zich binnen de ontbindingstermijn kunnen voordoen (art. 6: 230p onderdeel a BW). Voorts geldt geen herroepingsrecht bij een overeenkomst tot het verrichten van diensten, na nakoming van de overeenkomst, indien de nakoming is begonnen met uitdrukkelijke voorafgaande instemming van de consument en de consument heeft verklaard afstand te doen van zijn recht van ontbinding zodra de handelaar de overeenkomst

is nagekomen (art. 6: 230p onderdeel d BW). Ook heeft de consument geen herroepingsrecht bij een consumentenkoop betreffende de levering van volgens specificaties van de consument vervaardigde zaken, die niet geprefabriceerd zijn en die worden vervaardigd op basis van een individuele keuze of beslissing van de consument, of die duidelijk voor een specifieke persoon bestemd zijn (art. 6: 230p onderdeel f onder 1 BW). Deze laatste was aan de orde in de uitspraak van het Europees Hof.

“Volgens specificaties van de consument vervaardigde zaken”

De genoemde regeling is onderdeel van de implementatie van de Richtlijn Consumentenrechten.³ In de Leidraad bij deze richtlijn van het DG Justitie van de Europese Commissie wordt toegelicht dat de regel in enge zin moet worden uitgelegd, aangezien het gaat om een uitzondering is op de meer algemene regel van het herroepingsrecht. Volgens de Leidraad moet deze uitzondering bijvoorbeeld betrekking hebben op: *“goederen waarvoor de consument specificaties heeft verstrekt, zoals afmetingen voor meubelen of de afmetingen van een stof;*

goederen waarvoor de consument specifieke, voor eigen gebruik bestemde eigenschappen heeft gevraagd, zoals een bijzonder, op bestelling gemaakt ontwerp voor een wagen, of een specifiek onderdeel voor een computer, dat individueel moet worden aangekocht voor die specifieke bestelling en dat niet behoorde tot het algemene aanbod van de handelaar aan het publiek; adreslabels met de contactgegevens van de consument of T-shirts met een gepersonaliseerde opdruk”.

Verder vermeldt de Leidraad dat specificatie/personalisering in deze context betekent dat de goederen in beginsel uniek zijn en zijn geproduceerd op basis van de individuele wensen en eisen die de consument kenbaar heeft gemaakt en die met de handelaar zijn afgesproken. Indien de consument daarentegen de goederen gewoon samenstelt door te kiezen uit door de handelaar aangeboden standaardopties die vooraf zijn bepaald, zoals kleur of aanvullende uitrusting voor een wagen, of een meubelstuk samenstelt op basis van standaard-elementen, zou niet moeten worden aangemerkt van "specificatie" of "personalisering" in de enge zin van deze bepaling, aldus de Leidraad.⁴

In overweging 49 Richtlijn Consumentenrechten wordt verder het voorbeeld gegeven van op maat gemaakte gordijnen. De wetsgeschiedenis bij de Implementatiewet richtlijn Consumentenrechten geeft aan dat wanneer een consument de keuze heeft uit een aantal standaardmaten (het voorbeeld wordt genoemd van tafels), er geen sprake is van een volgens opgave van de consument vervaardigde zaak. De uitzondering is weer wel van toepassing bij bijvoorbeeld een door consument samengesteld boek met vakantiefoto's, aldus de wetsgeschiedenis.⁵ In een uitspraak van het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden van november 2017⁶ werd geoordeeld dat de aankoop van haarstukjes, gekocht in verband met een haarreconstructie, in het betreffende geval was uitgezonderd van het herroepingsrecht, aangezien een mal van het hoofd van de consument was gemaakt en de pasvorm nodig was om de door de consument gekochte haarstukjes passend te maken.

Uitspraak Hof van Justitie van de Europese Unie

In de uitspraak van het Europees Hof ging het (in het kort) om het volgende. Twee consumenten, aangeduid als MS en AS, hadden met NK, een architect, een overeenkomst gesloten betreffende het opstellen van een ontwerp voor een te bouwen eengezinswoning. Dit had plaatsgevonden buiten de verkoopruimte van de architect. NK had vervolgens het uitgewerkte bouwplan, een kostenoverzicht en een factuur voor de verrichte werkzaamheden aan MS en AS toegezonden. MS en AS wilden echter van de overeenkomst af, aangezien ze niet tevreden waren over de geleverde kwaliteit. Zij herriepen de ontwerp-opdracht. NK stelde daarop een vordering in tot betaling van zijn factuur. Dit resulteerde uiteindelijk in twee prejudiciële vragen aan het Europees Hof, zoals gesteld door het Landesgericht für Zivilrechtssachen te Graz, Oostenrijk, en wel als volgt:

1) *Is een overeenkomst tussen een architect en een consument, krachtens welke de architect (uitsluitend) het ontwerp van een nieuw te bouwen eengezinswoning moet opstellen en met name plannen moet maken, een overeenkomst „betreffende de constructie van nieuwe gebouwen” in de zin van artikel 3, lid 3, onderdeel f), Richtlijn Consumentenrechten?*

2) *Indien de eerste vraag ontkennend wordt beantwoord:*

Is een overeenkomst tussen een architect en een consument, krachtens welke de architect zich ertoe verbindt volgens de instructies en wensen van zijn opdrachtgevers het ontwerp op te stellen van een te bouwen eengezinswoning en binnen dit kader plannen moet uitwerken, een overeenkomst betreffende de levering van „volgens specificaties van de consument vervaardigde goederen, of goederen die duidelijk voor een specifieke persoon bestemd zijn” in de zin van artikel 16, onderdeel c), en artikel 2, punten 3 en 4, Richtlijn Consumentenrechten?

Eerste prejudiciële vraag

Het Europees Hof kijkt in verband met de beantwoording van de eerste vraag naar de aard van de overeengekomen werkzaamheden.

Bepaalde overeenkomsten zijn namelijk geheel uitgesloten van de toepassing van de Richtlijn Consumentenrechten (zie art. 3 lid 3). Hieronder vallen ook overeenkomsten betreffende de constructie van nieuwe gebouwen, de ingrijpende verbouwing van bestaande gebouwen en de verhuur van woonruimte (art. 3 lid 3 onderdeel f). De architect had zich in een eerder stadium op deze uitzondering beroepen. Volgens het Europees Hof dient deze uitzondering restrictief te worden uitgelegd, teneinde een hoog niveau van consumentenbescherming te waarborgen, immers één van de doelstellingen van de Richtlijn Consumentenrecht en conform vaste Unie-rechtspraak. Aangezien in artikel 3, lid 3, onderdeel f) uitdrukkelijk wordt verwezen naar overeenkomsten betreffende de "constructie van nieuwe gebouwen", dient het voorwerp van dergelijke overeenkomsten noodzakelijkerwijs de constructie van een nieuw gebouw te zijn, aldus het Europees Hof.

Een overeenkomst krachtens welke de architect zich uitsluitend ertoe verbindt voor de consument een ontwerp op te stellen van een te bouwen eengezinswoning, welk ontwerp wellicht nimmer door een daadwerkelijke bouw wordt gevolgd, ligt te vroeg in het proces van de constructie van een nieuw gebouw om onder het begrip "overeenkomst voor de constructie van een nieuw gebouw" in de zin van artikel 3, lid 3, onderdeel f), te kunnen vallen, volgens het Europees Hof. NK had zich er overeenkomstig de overeenkomst toe beperkt om voor MS en AS een ontwerp op te stellen van een te bouwen eengezinswoning, door daartoe plannen op te stellen. In die omstandigheden kan een overeenkomst als die in het hoofdgeding aan de orde is, niet worden geacht betrekking te hebben op de constructie van een nieuw gebouw, aldus het Europees Hof, dat onder andere op grond hiervan tot het oordeel komt dat de desbetreffende overeenkomst binnen de reikwijdte van de Richtlijn Consumentenrecht valt. De uitzondering van artikel 3, lid 3, onderdeel f) is dus niet van toepassing.

Tweede prejudiciële vraag

Vervolgens komt dan de vraag aan bod of het herroepingsrecht van toepassing is of dat daar-

voor een uitzondering geldt. Ook hier neemt het Europees Hof tot uitgangspunt dat uitzonderingen restrictief moeten worden uitgelegd, omdat het hier gaat om regels van consumentenbescherming. Dan volgt een interessante wending in de zaak. Daar waar de lagere rechters in deze zaak bij hun beoordeling met name aanknoopten bij de specifieke wensen en behoeften van de twee consumenten, kijkt het Europees Hof veeleer naar het specifieke voorwerp van de overeenkomst. Het Europees Hof oordeelt vervolgens dat de relevante overeenkomst, die als enig voorwerp heeft het opstellen van een ontwerp van een te bouwen eengezinswoning, geen betrekking heeft op de eigendoms-overdracht van goederen in art. 2, onderdeel 5. De overeenkomst kan daarom niet worden geacht betrekking te hebben op de levering van volgens de specificaties van de consument vervaardigde goederen of goederen die duidelijk voor een specifieke persoon bestemd. Om die reden kan de uitzondering op het herroepingsrecht niet van toepassing zijn. Het Europees Hof overweegt namelijk dat een overeenkomst tussen een architect en een consument krachtens welke de architect zich ertoe verbindt voor de consument, volgens diens instructies en wensen, een ontwerp op te stellen van een te bouwen eengezinswoning, noodzakelijkerwijs impliceert dat de architect bouwplannen uitwerkt, die vervolgens aan de consument worden overhandigd opdat deze de bouwplannen kan gebruiken voor latere bouwwerkzaamheden. Deze plannen kunnen als papieren documenten worden verstrekt of de vorm van digitale bestanden aannemen. In het eerste geval gaat het om roerende lichamelijke zaken die door de architect worden vervaardigd op basis van instructies en wensen van de consument. Dit neemt niet weg dat het hoofdvoorwerp van een dergelijke overeenkomst erin bestaat dat de architect een intellectuele dienst verricht die bestaat in het opstellen van een ontwerp van een te bouwen eengezinswoning, waarbij de levering van plannen, opgevat als goederen, slechts ondergeschikt is aan de te verrichten hoofddienst, aldus het Hof. Volgens het Europees Hof is hier daarom veeleer sprake van een "diensten-

overeenkomst". Ook daarvoor kan een uitzondering op het herroepingsrecht gelden (zie hierboven), mits is voldaan aan de daarvoor geldende voorwaarden. Het Europees Hof vermeldt daarover dat het aan de verwijzende rechter is om te onderzoeken of aan de desbetreffende voorwaarden is voldaan. Kortom, de consumenten kunnen zich in dit geval met succes beroepen op het herroepingsrecht.

Conclusie

In deze uitspraak van het Europees Hof wordt het belang van een hoog beschermingsniveau op-

nieuw benadrukt. Voor de praktijk betekent dit dat uitzonderingen op consumentenrechten niet te snel mogen worden aangenomen. Ook dient bij de beoordeling van de vraag of een uitzondering van toepassing is scherp te worden gelet op het eigenlijke voorwerp van de overeenkomst.

Noten:

1. Roelien van Neck is advocaat bij Bird & Bird (Netherlands) LLP.
2. HvJ EU 14 mei 2020, ECLI:EU:C:2020:382.
3. Richtlijn 2011/83/EU. Zie artikel 16 onderdeel c) van deze richtlijn.
4. Te vinden via: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/crd_guidance_nl.pdf
5. Kamerstukken II 2012 - 2013, 33 520, nr. 3, p. 40.
6. Hof Arnhem-Leeuwarden 14 november 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:9984.